

גיבור על חזקים

כתבה: חגית אהרונוף
איורים: אבי כץ

הוצאת הקיבוץ המאוחד 2002 (הדפסה שביעית)

על הספר

אביתר, תלמיד כיתה ו' מספר בגוף ראשון על חוויה קשה של אלימות שעבר. קבוצת נערים מהשכונה שבה גר התנכלו לו במשך כמה חודשים, לקחו ממנו כסף, אוכל, איימו עליו וגרמו לו לרדת בלימודים ולהיות בלתי נסבל בביתו ובין חבריו.

למזלו, בניגוד לילדים רבים ששומרים את הסוד בליבם, החליט אביתר לשתף את מורתו ואת חבריו בבעייתו, הגורם שדחף אותו לכך הייתה שיחה על סמים בשיעור חברה. הוא קלט פתאום שהנערים שמציקים לו מגלים את המאפיינים של מסוממים כפי שתיארו אותם בשיעור. הספר מוביל את הקורא במסלול הקשה של התמודדותו של אביתר עם הנושא בעזרת חבריו, הוריו, מוריו, המשטרה ובית המשפט, עד לסוף המשפט, הטוב של תפיסת הרעים וניצחון הטובים.

לתלמידים

שאלות הבנה

1. מה הרגיש אביתר במפגש הראשון עם רותם וחבריו? (עמודים 11-12)
2. מצאו סימנים בתיאור דמותו של רותם שמעידים על היותו מסוכן לאביתר.
3. מדוע אביתר אינו מספר לנועה המורה על מה שקרה? (עמודים 13-14)
4. קראו עמודים 17-18 וספרו מהם השינויים שנראו בהתנהגותו של אביתר?
5. ספרו מה קרה בשיעור חברה שגרם לאביתר לחשוף את בעייתו? (עמודים 27-31)
6. כיצד הגיבו חבריו של אביתר לסיפורו?
7. בעקבות חשיפת הסיפור הגיבו רותם וחבריו באלימות גדולה יותר. האם צדק אביתר כשחשף את סיפורו?
8. ספרו על הבעיות שאביתר נתקל בהן בעדותו בבית המשפט, וכיצד התגבר עליהן.

הסבירו את הסיימה שהמציא אביתר כדי לעודד את עצמו: "על חזקים תהיה גיבור". זהו גם שם הספר. מה מביע שם זה?

למורים

תחת הכותרת **אלימות** ניתן למצוא מאמרים והצעות הפעלה באינטרנט

לפניכם קטעים מתוך דברים של ד"ר יוסי הראל שהתפרסמו באתר הסתדרות המורים (ינואר 2005). הוא מציע דרכים אפשריות להורדת האלימות בבית הספר. אפשר להיעזר בנושאים המובאים כאן לדיון בכיתה.

<http://www.itu.org.il/Index.asp?ArticleID=2018&CategoryID=576&Page=1>

ד"ר יוסי הראל, ראש המגמה לתארים מתקדמים בסוציולוגיה של הבריאות באוניברסיטת בר-אילן, עומד בראש צוות הבודק את האקלים החינוכי והחברתי בבתי-ספר ממלכתיים בישראל.

מתוך דבריו:

....."

אנחנו יודעים בוודאות ממחקרים שנעשו בחו"ל, שכאשר משפרים את האקלים הבית-ספרי – הדבר מוריד אלימות.....

.....

כדאי להיעזר בטיפול פסיכולוגי פרטני להתמודדות עם תלמידים אלימים במיוחד. הדבר מתחיל בתובנה שאין ילדים רעים אלא ילדים שרע להם, ואם תפנים את זה, כהורה וכיועץ, תהיה מסוגל להביט בעיניו של הילד ותוך שניות תראה ילד מפוחד, שמתמודד עם מצוקות יומיום בדרך היחידה שהוא יודע. עם החמלה, התובנה והניסיון שיש לך, תוכל לגעת בו ולהעצים אותו. צריך לזכור שלכל ילד עלי אדמות יש לפחות דבר אחד שהוא טוב בו.

.....

חלק גדול מהפתרונות אפשר ליישם בלי תקציב. לא צריך כסף לוועדה בית-ספרית, שתגבש קודים התנהגותיים בכיתה. לא צריך תוספת תקציב כדי לשנות דפוסי התנהגות. פשוט, צריך לשנות סדרי עדיפויות בתוך בית-הספר. השוני ברמת האלימות בין מדינות נובע מהשקעה של בתי-ספר: במדינות שפיתחו אסטרטגיה לאומית להתמודד עם המצב - האלימות נמוכה.

.....

סובלנות נקנית בכלים ידועים וישנים: הוכחנו במחקר שילדים שמתנדבים בקהילה, לוקחים על עצמם תפקיד הדרכה לנוער, משמר אזרחי, -ילדים כאלה הם במצב טוב, כי הם מעריכים את תפקידם. נדרבן אותם להתנדב. נגיד לילד: 'קודם לך למשמרת במד"א, אחר-כך תעשה שיעורים'. נעבוד קודם כל על העצמת החיבור בין הורים וילדים, על מעורבות בקהילה ועל שיפור האקלים הבית-ספרי, והדבר ייתן פתרון לתשעים אחוזים מבעיית האלימות."

המוסדות המטפלים בילד

הספר מציג את המשטרה ואת בית המשפט. המורה תדון עם הילדים בדמויות השונות המופיעות בספר ומה הן מייצגות: חוקרת המשטרה, התובעת, הסגור, השופט. אפשר לנהל בכיתה סימולציה של משפט בעקבות המשפט המתואר בספר.

צריך לספר על אלימות

הספר מדגיש את הסבל שעובר הילד כל עוד אינו משתף את האחרים בסודו. שלב שיתוף האחרים אינו קל ודורש כוח נפשי גדול אך הוא מוליך לפתרון הבעיה.

המורה תדון בכיתה על הסיבות שבגללן חשש אביתר לשתף אחרים בבעיותיו, ועל החשיבות של סיפור בעיותיו, למרות הקשיים הרבים שהוא חווה בדרכו אל חשיפת האמת.

הצעה לפעילות תיבת תקשורת

בתוך מעטפה יהיו דפי התקשורת הבאים:

מה דעתי על התנהגותי זו	איך הגבתי	מתי והיכן	אירוע שקרה לי

שלב א

- בעמודה הראשונה יתארו התלמידים את האירוע שהם רוצים לדון בו.

- בעמודה השנייה יספרו התלמידים מתי אירע הדבר (בבית הספר, בחזרה מבית הספר, בבית בחוג וכיו"ב).
- בעמודה השלישית יתארו התלמידים מה עשו באירוע המתואר (ברחוק, הרביצו, דחפו, התעלמו, הלכו להורים וכיו"ב).
- בעמודה האחרונה יגיבו וישפטו את מעשיהם.

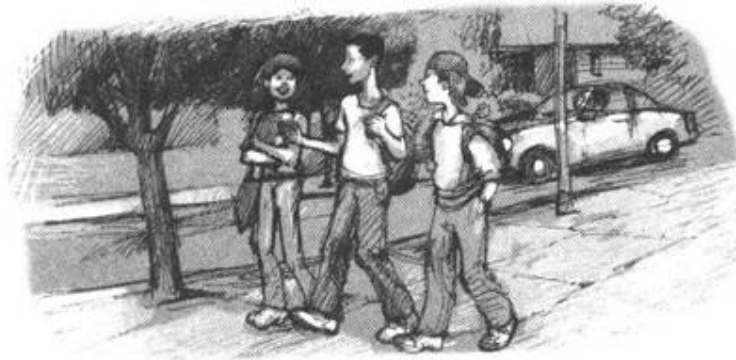
שלב ב

לאחר שימלאו התלמידים את הטבלה ישימו אותה התוך תיבה מיוחדת, סגורה שרק המורה תוכל לפתוח אותה. (מעין תיבת דואר). התלמידים יכולים להחליט אם הם רוצים לחתום על הדף, אם הם רוצים שידונו במקרה בגלוי בשיחה בכיתה או באופן אישי עם המורה. הם יציינו זאת בשולי הדף. המורה/מנחה תיחד זמן מתאים לדון בבעיות שהועלו.

שלב ג – דיון כיתתי

השלב זה ידונו התלמידים בפרטי המקום שיועלו, ויחוו דעה. אפשר גם להוציא בעקבות המסקנות במליאה תקנון התנהגות אישי-כיתתי.

החברים

כל עוד שמר אביתר את הסוד בליבו הוא עורר את כעסם של חבריו על התנהגותו. אולם ברגע ששיתף אותם הדברים השתנו לחלוטין. חבריו של אביתר עושים תורנות לשמור עליו אם כי לא תמיד הם מצליחים בתפקידם זה. המורה תדון עם התלמידים בחשיבות התמיכה החברתית בילד שנפגע על ידי אלימות ובעידודו.

תרבות דיבור – פעילות בכיתה

מטרת הפעילות בניית נוהל דיבור ושיפור האקלים הכיתתי. פעילות זו יכולה להיות הקדמה לכל פעילות חברתית או לכל דיון בכיתה אפשר להעביר את הדף עם המשפטים הבאים ולקבוע נוהל פנייה ודיבור.

לפניכם משפטים המתייחסים להקשבה או להפסקת קשב. בחרו את המשפטים המזמינים קשב והתייחסות. אילו ביטויים יכולים לפגוע ואילו לא. נמקו.

הקרציה הזאת לא מפסיקה לדבר....

האם הבנתי נכון...

הייתי רוצה להתייחס לדברי.....

תסתמו רגע את הפה.....

תתקן אותי אם אני טועה, אבל...

אני מבקש רשות דיבור.....

תגיד לי, את נורמאלית!?!

אני רוצה להתייחס למה שאמר...

איזה שטויות.....

תתייחסו בבקשה ברצינות.....

תגיד לי, איפה אתה חי?!

בואו נשקול ביחד את הבעיה.....
מה דעתך על...
תפסיקו לבלבל את המוח.....
האם תוכל להגיב על דברי...
שתקו כבר.....
למה התכוונת כאשר אמרת?
תגידי, לי את נורמלית?
איפה אתה חי?
השתגעתם?

שיתוף המבוגרים

לאביתר לא קל לפנות לאמו, מה גם שהיא ידידתה של אמו של רותם, - אותו נער שמציק לו. גם למורה הוא אינו מספר מדוע הוא ירד בלימודים. המורה תדון עם הילדים בקשיים שחווה אביתר בשיתוף הוריו ומורתו. ובמה שקרה לאחר ששיתף אותם בבעייתו.

החברה האלימה

הנערים המתנכלים לאביתר מתוארים הן מבחינת התנהגותם, מראם ודיבורם. המורה תדון בכיתה כיצד להתייחס לאימים של נערים כאלה ואיך אפשר להיזהר מהם.

פעילות במליאה

- "זה לא בשבילי"

למורים

אפשר להיעזר באתרי אינטרנט כדי לדון בנושא **ההתמכרות**, במניעים להתמכרות, בחומרים הממכרים ובנזקים בשימוש בהם. לדוגמה, מערך שיעור בנושא זה באתר "שיעור אחר"

<http://www.shiuracher.org>

אחת ההתמודדויות הקשות של מתבגרים היא עמידה בלחץ חברתי, סירוב לבצע פעילות שבאמת אין רוצים בה. אפשר להתאמן בכיתה תוך משחק תפקידים בנושא כיצד לסרב. ("זה לא בשבילי").

למשל : עישון

התלמידים יתבקשו לכתוב מספר משפטים המבטאים את הסירוב לעשן כמו:

• הריח דוחה

- גורם למחלות קשות
- לא בשבילי
- זה עולה המון כסף
- ועוד.....

ישנן, כמובן, דרכים רבות לסרב לעשן. אין דרך אחת המתאימה לכל המצבים או לכל האנשים. כל המשפטים יכתבו על הלוח ובמליאה ידונו התלמידים איזה הם המשפטים המשכנעים ביותר. משפטים אלה יכולים להוות פתח לשיחה מעמיקה יותר בנושא לחץ חברתי בכל תחום שהוא ודרכי התמודדות אפשריות. אפשר להרחיב את הפעילות לבניית אירוע ולהמחזיז אותו בכיתה, תוך שימוש במשפטים שהוצעו ובדיקת האפקטיביות שלהם.

לשון הדיבור והלשון התקנית.

1. "בבית שלנו מדברים עברית של שבת"

א. אביתר מספר את הסיפור בגוף ראשון, ומפעם לפעם עוצר להתייחס ללשון המבוגרים. קראו בעמוד 7 והשלימו:
דוגמאות:

במקום טוסטר אומרים-----

במקום בִּיבִי סיטר אומרים-----

במקום דִּישר אומרים-----

ואת המילה סיבוב הוגים כך-----

הביאו דוגמאות נוספות מתוך הספר. מדוע אביתר קורא למילים אלה בשם "עברית של שבת"?

ב. מילים לועזיות בשפה העברית כל לשון שואלת מילים משפות אחרות. גם העברית שאלה מילים לאורך כל תולדותיה. חלק מהמילים קיבלו את תכונות השפה העברית ואין מורגש שהן שאולות. מילים אחרות עדיין נשמעות זרות. לפניכם רשימת מילים שאולות בימינו. בדקו לאילו מהמילים יש תרגום עברי בדיבור, ולאילו מילים אין תרגום בדיבור.

טייפ-רקורדר

טלוויזיה

טלפון

סטארט-אפ

ספיקר

הַדְּ-בְרִיקס

אקדמיה

סופרמרקט

בנק

צ'יפס

המשיכו את הרשימה: כתבו מילים לועזיות שיש להן תרגום לעברית ומילים שאין להן תרגום לעברית. ראו באתר **האקדמיה ללשון העברית** במדור "מילים חדשות":

<http://hebrew-academy.huji.ac.il/decision2.html>

2. משלבים בלשון- סוגי לשון.

לכל מקצוע יש סוג לשון משלו. לדוגמה, במגרש הכדורגל יש מושגים מיוחדים רק להם. כך גם לאנשי המחשבים יש מילים ומושגים שמייוחדים להם.

- בספר מוזכרת לשון בית המשפט. הביאו מושגים ומונחים המוזכרים בספר השייכים לעולם בית המשפט.
- עיינו במאמרים בעיתוני הספורט או מדורי הספורט באינטרנט. הביאו משם דוגמאות לביטויים שמאפיינים את לשון הכדורגל, וענפי ספורט אחרים.

ד"ר איה מרבך

ד"ר רחל עזוז

לשון ועוד

